

Ikka ja jälle tuleb küsida: ”Kes kurat loob Eestis riiki, kus keegi midagi teada ei tohi?!”

Originaaloo autor: Tarmo Vahter, Eesti Ekspress (aasta 2018)

<https://ekspress.delfi.ee/artikkel/82684689>

<https://www.ohtuleht.ee/883784>

Taust – loomine ja hävitamine

- “Eesti kehtestas aastal 2001 Euroopa ühe parema avaliku teabe seaduse. Praeguseks on seadust pidevalt ja märkamatult lõhutud, et inimesed teaks olulistest asjadest üha vähem.”
- **ALGSELT:** 11 põhjust, mis andsid ametiasutusele õiguse küsijale infot mitte anda
- **NÜÜD:** praegu kehtivast seadusest leiab juba umbes kaks korda rohkem piiranguid.

Levila “Ja klaasid kokku kõlagu” (01.2022)

- Tänaseni pole Eesti Kontserdi dokumendiregistris kättesaadavad AS Prikega sõlmitud vanad lepingud, mille ligipääsupiirang aegus 2021. aasta suvel. Veelgi enam: neli Prike lepingut on tänaseks külge saanud uue piirangu, mis võimaldab nendega tutvuda 78 aasta pärast – need on salastatud aastani 2100.
- Kui viieks aastaks saab dokumendi kättesaadavust piirata ärisaladuse kaitseks ja maksimaalselt 75-aastane kaitse on kohaldatav delikaatsete isikuandmete puhul, siis veel pikema piirangu põhjendusena kasutab Eesti Kontsert krüptilist paragrahvi AvTS § 35 lg 1 p 19, mis piirab ligipääsu „seaduses sätestatud muu teabe tõttu.“
- Milline reklaamlepingus sisalduv info sedavõrd põhjalikku kaitset vajab?

Miks?

- Sest mugavam on varjata.
- Passiivselt avalik.

Kuidas?

- “Ma ei oska täpselt öelda, millal hakkas asi avaliku teabega halvemaks minema. See juhtus vaikselt, märkamatult ja sammhaaval.”

Ja mitte ainult avaliku teabe seadus...

- 2021. aasta arvamusfestivalil osalesin arutelul „Kuidas teha kohtuotsust, kui otsus on juba tehtud“ ...
- ... aga see pole veel kõik ...

Teenetemärkide juhtum

- “Aastal 2006 küsisin riigikantseleilt teenetemärkide komitee kirjavahetust presidendi kantseleiga. ... Dokumentidest selgus uskumatult põnev ja koomiline intriig. Teenetemärkide komitee oli soovitanud Kadriorul loobuda rohkem kui 50 inimese autasustamisest väga kõrgete ordenitega.
- 2007. aastal andis teenetemärke uus president Toomas Hendrik Ilves. Küsisin taas dokumente. Paberitest selgus, et Ilves jättis üle 70 autasustamiseks esitatud tuntud inimese ordenita.
- Pärast Ekspressi artiklit muutis riigikogu teenetemärkide seadust. Nüüd ei avaldata kandidaatide esitamise ettepanekuid viie aasta jooksul.”

Aasta on 2018. On septembrikuu. Valitsuses on Urmas Reinsalu (justiitsminister).

- Menetlusse lähevad isikuandmete kaitse seadus ja isikuandmete kaitse seaduse rakendamise seadus.
- Nendest esimese puhul oli vaidlus, et mis on „ülekaalukas huvi“, mis on „oluline huvi“ jms ehk täiesti nullkohast tekkinud problem, sest senine seadus on väga selgelt töötanud.

Mida taheti teha isikuandmete kaitse seaduse rakendamise seadusega?

- avaldatud kohtulahenditest visatakse süüdimõistetud kurjategijate nimed välja

TÄHENDUS: enam ei tea avalikkus, keda süüdi mõisteti.

- kohtukalendrist visatakse kohtuotsuse kuulutamise puhul kohtualuste nimed välja

TÄHENDUS: enam ei tea avalikkus, kelle otsust kuulutatakse.

- riigikohtu leheküljelt visatakse välja nimed, kelle kassatsioonid võeti/ei võetud menetlusse - kusjuures mittevõtmine tähendab otsuse jõustumist

TÄHENDUS: enam ei saa avalikkus teada, kelle kohtuotsused on jõustunud.

Kellele see on kasulik?

- “2016. aastal sulges justiitsministeerium Riigi Teatajas avaliku juurdepääsu kõigile kümne aasta tagustele kohtuotsustele. Rahvalt võeti õigus tutvuda aegumatute kuritööde kohtuotsustega, sealhulgas küüditajate süüdimõistmisega.”
- “Aastal 2010 jäi Edgar Savisaar politseile vahele 170 000eurose laenu varjamisega ja sai väärteokorras 575 eurot trahvi. Justiitsministeeriumi arvates ei tohiks avalikkus seda teada.”

Aasta on 2020. On juulikuu. Valitsuses on Urmas Reinsalu (välisminister).

- Alustatakse kohtute infosüsteemi põhimääruse muutmise eelnõud.
- Keset suve. Salaja.
- Arvamuste võtmiseks erakordselt lühike aeg (mälu järgi).
- Mis probleemi lahendati? „Piirata andmete üldiseks kasutamiseks andmist“.

Mida arvas kohus?

“Ma ei pea määrust põhjendatuks ning mulle ei ole arusaadav millist probleemi lahendatakse.”

Kokkuvõte

- “Õigus informeeritusele pole küsimus parempoolses ja vasakpoolses valikus. See on põhiõigus, mida tuleb kaitsta, nüüd ja praegu.”
- Kumb väide on avatud ühiskonnas õige(m)?
 - Erakordselt täpselt ja põhjalikult tuleb põhjendada, miks midagi on varjatud.
 - Erakordselt täpselt ja põhjalikult tuleb põhjendada, miks midagi tuleks avalikustada.

Kui me ei tea, mis on varjatud, kuidas nõuda avalikustamist?

**Ehk ikka ja jälle tuleb küsida:
”Kes kurat loob Eestis riiki, kus
keegi midagi teada ei tohi?!”**

... ja miks?

Originaaloo autor: Tarmo Vahter, Eesti Ekspress (aasta 2018)

<https://ekspress.delfi.ee/artikkel/82684689>

<https://www.ohtuleht.ee/883784>